

BURSA'DA ZAMAN

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'NİN KÜLTÜR HİZMETİDİR.

DÜNYA KÜLTÜR MİRASINA YOLCULUK - 2 YENİ KÜTÜPHANE - EVLİYA ÇELEBİ YOLU - ÇEŞME ZAMANI - MERKEZE YÜZ NAKLİ
AKTOPRAKLİK İNSANLARI - BURSA'NIN YÜZ GÜZELİ - UYAN BADEMLİ'YE GELDİK - BURSA'DA SU ÇEŞMEDEN İÇİLİR

“ESKİ HAMAM ESKİ TAS”A YENİ ANLAMLAR

KIRLANGIÇ KUYRUĞU ÇATILI GÖRÜKLE MEZARI

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN - Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi

Yeni İstanbul-İzmir çevre yolunun kuzeyinde ve yeni hal binasının hemen batısında yer alan mezar, 2006 yılında yol yapımı çalışmaları esnasında tesadüfen bulunmuş ve o dönemin Bursa Müzeleri Müdürü Öcal Özeren'in daveti üzerine bilimsel başkanlığımızda kurtarma kazısı yapılarak gün ışığına çıkartılmıştır. Burada Sayın Özeren'e nazik davetinden dolayı bir defa daha teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

12 Haziran 2006'da mezar odasının içine girdiğimizde kuzey-batı köşede

bir iskelete ait kemik parçaları ve bir adet sikke bulunmuştur. Bizim tarafımızdan bulunanlar dışında daha önce müze uzmanlarının ilk müdahalesi esnasında altı adet de oldukça iyi korunmuş durumda pişmiş toprak kapacak ele geçirilerek müzede emniyet altına alınmıştır. Kurtarma kazısı iznin Ankara'dan gelmesi yaklaşık iki ayı bulunca, geçen süre defincilerin işine yaramış ve biz kurtarma kazına başlayıncaya kadar, definciler tarafından mezar odasına girilerek mezar tam anlamıyla talan edilmiştir. Mezar odasına

giren definciler, taş zemin kaplaması üzerinde iskeleti fark edemeyince, olası mezarın taş plakaların altında olduğunu düşünmüşler, bundan dolayı da mezar odasının tabanını kaplayan blokların büyük bir bölümünü sökerek taş zeminin büyük ölçüde tahrip olmasına neden olmuşlardır.

Tümülüsün bulunduğu alan sıkı bir makiliğin içinde yer alırken, daha sonra yapılan tefsiriye çalışmaları ile makilik alan tamamen yok edilmiştir. Daha sonra olay yerinde yaptığımız bir ziyarette

mezara giden yol üzerinde çok sayıda düzgün kesme taş bloğa rastlanmıştır. Ancak suç duyurusunda bulunmaya bile fırsat bırakılmadan, çok kısa bir zaman içerisinde, çevre düzenlemesi çalışmaları kapsamında bu taş bloklar tamamen ortadan kaldırılmıştır. Bu taş bloklara göre, bu alanda en az bir mezarın daha olduğunu savlamak olasıdır. Ancak belge olabilecek ipuçları tamamen ortadan kaldırıldığı için fazla yorumda bulunmak istemiyoruz.

Mezar, Odrýsses (Nilüfer) çayının oluşturduğu vadiye bakan hâkim bir tepenin en üst noktasına yakın bir yerde yer almaktadır. Mezarın bulunduğu alan Uludağ Üniversitesi Görükle kampüsünün sınırları içerisinde kalmaktadır. Mezarın tavanının en üst noktası ile zemin yüzeyi arasında 50 cm mesafe bulunmaktadır.

Dromos ile bir mezar odasından oluşan Görükle mezar kompleksi yerli kalker taşından inşa edilmiştir. Mezar odasının duvarları, tabanda temel vazifesi gören ve zeminin içine doğru taşan taş bir çerçeve üzerine oturmuştur. Temelden mezar odasının içine doğru taşan bu kısım, aynı zamanda zeminde bir seviye vermektedir. Mezar odasının duvarını oluşturan kesme taşlar 4 yatay sıradan oluşmaktadır.

Odanın zeminini yine kesme yerli kalker taş bloklarla kaplanmıştır. İskelete ait kafatasının ve sikkenin kuzey-batı köşede bulunmuş olması nedeni ile mezar sahibinin odanın kuzey bölümünde doğu - batı istikametinde uzatıldığını söylemek olasıdır. Bu yerleştirmeye göre baş büyük bir olasılıkla batı yöne doğru bakmaktadır. Mezar odasının bizim müdahalemizden önce definciler tarafından tahrip edilmesinden dolayı,

iskelet ile zemin arasında halı, hasır gibi herhangi bir serginin olup olmadığını bilemiyoruz. Kemikler üzerinde yapılan incelemeler neticesinde mezar sahibinin yaklaşık 1.68 m uzunluğunda bir erkek olduğu anlaşılmıştır.

Odanın doğu tarafında dromosa geçmeyi sağlayan bir kapı bulunmaktadır. Kapı basit bir şekilde sövelerin üzerine konmuş kalın lento taşından meydana getirilmiştir. Bu hali ile kapı açıklığı sade bir görünüm arz etmektedir. Mezar odasının zeminini oluşturan düzgün kesme taş bloklar bir eşik tarafından kesintiye uğramaktadır. Eşiği oluşturan blok aynı zamanda duvarın en alt taş sırasını oluşturmaktadır. Mezar odasını dromosa bağlayan bu geçişte ayrıca bir kapı kanadına yer verilmemiştir. Kapıda dikkat çeken bir özellik geçişin ortada olmayıp, güneye doğru kaymış olmasıdır.

Mezar odasının üzerini kırılğıçkuyruğu ismi verilen ve günümüzde geleneksel Erzurum evlerinde sık görülen bir tavan örtmektedir. Bu sistemde kare veya kareye yakın bir mekânın üzeri birbirine çapraz şekilde üst üste yerleştirilmiş taş bloklarla örtülmeye çalışılmaktadır. Her kademede açıklık bir miktar daha azalmakta ve en son sırada kapak taşları ile tavan tamamen örtülmektedir. Görükle mezar odasının üzere kapak taşları ile birlikte dört sıra çapraz örtü ile kapatılmıştır.

Mezar odasına bir dromos ile ulaşılmaktadır. Dromosun zemini mezar odasına göre 26 cm daha yüksektir. Burası da mezar odasında kullanılan yerli kalker taşından inşa edilmiştir. Duvar düzgün kesme dikdörtgen taşlardan üst üste dört sıra olarak örülmüştür. Koridorun zemini de mezar odasında olduğu gibi kalker taşından plakalarla döşenmiştir. Üst örtünün bir bölümü hafriyat çalışmaları esnasında tahrip edilmiştir. Mezar odasının girişinde olduğu gibi burada da yukarı doğru hafif bir daralma söz konusudur. Kapıdan girildikten sonra iki basamakla dromosa inilmektedir. Kapı açıklığı kapı kanadı yerine, üç parça kalker taş plaka ile kapatılmıştır.

Görükle mezarı, kazı esnasında bulduğumuz sikkelerle yaklaşık tarihlenebilmektedir. İskelet kalıntısı ile birlikte bulunan bronz sikke, 19 mm çapında ve 3 mm kalınlığındadır. Sikkenin ön yüzünde sağa profilden, başında kanatlı diadem taşıyan bir erkeğe ait portre bulunmaktadır. Arka yüzde ise cepheden ayakta betimlenmiş Herakles betimi yer almaktadır. Sağ eliyle güzünü tutmakta, solunda ise aslan postunu taşımaktadır. Betimin her iki yanında kısmen okunabilen monogramlar yer almaktadır: sağ yanda yukardan aşağı, A Σ I Λ E Ω ve sol yukarıdan aşağı... POYΣI... Ön yüzde yer alan porte ve arka yüzdeki Herakles betimi sikkenin Bithynia Kralı II. Prusias'a (İ.Ö. 182-149) ait olduğunu göstermektedir.

Sikkeden hareketle Görükle mezarının İ.Ö. 2. yüzyılın 1. yarısında inşa edildiğini düşünüyoruz. Mezar odasında yaptığımız incelemelerde ikinci bir kullanıma ait iz rastlayamadık. Bilindiği gibi, Bursa, Prusa a.O. adı ile İ.Ö. 3. ve 2. yüzyıllarda bölgede hüküm süren Bithynia Krallığı'nın önemli kentlerinden birisi idi.

Antik çağ inancında bir ölünün defninde sikke çok önemli bir rol oynamaktadır. Genellikle ölen kişinin dudakları arasına yerleştirilen sikke, ruhun öbür dünyaya (Hades'e) yolculuğunda Styks ırmağını geçmek üzere sandalçı Kharon'a verilmesi için gereklidir. Eğer bir ödeme yapılmaz ise ruhun öbür dünyaya ulaşamayacağından korkulmaktadır. Bu nedenle de hemen hemen her mezarda bir sikke mutlaka bulunmaktadır. Mezara konan sikkeler sembolik anlam ifade ettiğinden fazla büyük bir maddi değeri yoktur. Ancak arkeologlar açısından, özellikle mezarın tarihlenmesine yardımcı olduğu için, sikke buluntularının önemi çok büyüktür.

Görükle mezarı, her ne kadar zengin buluntuya rastlanmamış olsa da, yapısal özellikleri nedeni ile sıradan bir vatandaşa ait olmaktan çok bir bey ya da hali vakti yerinde bir kişiye ait olmalıdır. Ancak mezarın bulunduğu alanın çevresinde bilinen herhangi bir antik kent bulunmamaktadır. Bithynia Krallığı'nın sınırları içerisinde yer alan mezara çevrede bilinen en yakın antik kentler yaklaşık 25 km kuzeyde Prusa a.O. (Bursa), yaklaşık 13 km batıda Myrlea (Mudanya) ve yaklaşık 17 km güneyde Apollonia ad Rhynadacum'dur. Bununla birlikte mezarın bulunduğu tepenin hakim olduğu ova, yukarıda sıraladığımız üç kente uzanan antik yol güzergahının kesişme noktasındadır. Karayolunu kullanarak Nikaia'dan (İzmit) Pergamon'a (Bergama) gitmek isteyen birisi Prusa a.O., Apollonia a.R. (Gölyazı), Miletupolis (Mustafakemalpaşa) üzerinden giderken mutlaka bu vadiden geçmelidir. Myrlea'dan Prusa'ya veya

Miletupolis'e gelmek isteyen birisi de yine Odryses (Nilüfer) çayının takip ederek bu vadiye uğramalıdır. Diğer bir ifade ile mezarın bulunduğu tepeninin hâkim olduğu arazi kuzeyi güneye veya Marmara Denizi'ni hinterlanda bağlayan bir yol çatı üzerinde yer almaktadır.

Görükle Mezarı, kırılğıçkuyruğu çatısı ile Anadolu mimarlık tarihinde çok önemli bir yere sahip olsa da, mezarda kaçak kazılar halen devam etmektedir. Bu mezarla birlikte kırılğıçkuyruğu çatıya sahip mezar sayısı üçe çıkmaktadır. Diğer mezarlardan birisi Gemlik'te, diğeri ise Mundanya'da bulunmaktadır. Batı duvar başta olmak üzere çeşitli duvarlar üzerinde oyuklar açılarak duvarın arkasında başka mezar odaları aranmıştır. Hatta kalan birkaç zemin döşeme plakası da kaldırılarak altında mezar olup olmadığına bakılmıştır. Bu arada mezar odasında hareket rahatlığı sağlanması için döşeme levhalarının bir bölümü defineciler tarafından mezarın dışına bile taşınmıştır. Giriş kapısı ve çevrede daha sonrada açılan defineci çukurları da dikkat çekmektedir. Ortaya çıkan toprak ne yazık ki mezar içine atılarak dromos ismi verilen galeri tekrar doldurulmuştur.

Kısaca mezar sürekli bir şekilde tahrip edilmektedir. Kazısı tamamlanan bir mezarda bile böylesine bir tahribatın yapılması, Bursa'da vandalizmin ulaştığı boyutu gözler önüne sermek açısından kayda değerdir. Mülkiyeti Uludağ Üniversitesine ait olan ve Görükle Kampüs alanı içerisinde yer alan mezar yapısı ile ilgili naçizane önerimiz, bir an önce çevresi ile birlikte projelendirilerek, bu alanın küçük çaplı bir arkeolojik park haline getirilmesidir. Mezarın hemen doğusunda inşaatına başlanan Avcılar ve Atıcılar Kulübü poligonu ve Bursa Hali'ne gelenler için böylece çok değişik bir dinlenme mekanı kazandırılmış olacaktır.